

WANDA ZAGÓRSKA, JAN CIECIUCH

Instytut Psychologii, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Institute of Psychology, Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw
e-mail: w.zagorska@uksw.edu.pl
e-mail: j.cieciuch@uksw.edu.pl

Sprawozdanie z XXIV Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej *Rozwój autonomii i podmiotowości człowieka w dobie globalizacji*, 1–3 czerwca 2015, Warszawa

W dniach 1–3 czerwca 2015 roku odbyła się w Warszawie XXIV Ogólnopolska Konferencja Psychologii Rozwojowej (OKPR) pod hasłem: *Rozwój autonomii i podmiotowości człowieka w dobie globalizacji*. Organizatorem był Instytut Psychologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, a w szczególności dwie jego jednostki: Katedra Psychologii Rozwoju Człowieka i Centrum Badań Interdyscyplinarnych nad Osobowością i Rozwojem „Personalitas” oraz nowo powstałe Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka. Miejscem obrad był budynek Auditorium Maximum UKSW przy ul. Wóycickiego 1/3 w Warszawie (kampus im. ks. prof. Ryszarda Rumianka). Patronat honorowy nad konferencją sprawowali Jego Magnificencja Rektor UKSW ks. prof. dr hab. Stanisław Dziekoński oraz Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik.

Konferencja zgromadziła około 200 uczestników z ponad 30 ośrodków naukowych z całej Polski, w tym liczne grono doktorantów. Na to wydarzenie naukowe składało się sześć wykładów (inauguracyjny i plenarne), panel dyskusyjny, 13 sympozjów, 17 sesji tematycznych, a także sesja oraz sympozjum plakatowe. Łącznie wygłoszonych zostało 159 referatów i zaprezentowano 33 plakaty. Ich zakres tematyczny był bardzo szeroki i obejmował, oprócz problematyki (1) autonomii i (2) podmiotowości człowieka, również (3) tożsamość w różnych

jej ujęciach, (4) religijność, (5) osobowość, (6) wartości, (7) uwarunkowania trwałości i jakości relacji w bliskich związkach, (8) funkcjonowanie rodziny, (9) wychowanie, (10) właściwości rozwoju osób wkraczających w dorosłość, (11) różne aspekty dorosłości, (12) jesień życia i jej doświadczanie, (13) jakość życia osób z niepełnosprawnością, (14) zaburzenia zachowania w biegu życia, (15) procesy poznawcze wraz z poszukiwaniem mechanizmów ich rozwoju, (16) sens życia człowieka współczesnego, (17) rozwojową psychologię międzykulturową, (18) zagadnienia metodologiczne związane z analizą danych dotyczących rozwoju i wychowania oraz (19) nowe polskie adaptacje narzędzi badawczych.

Uroczystego otwarcia XXIV OKPR dokonali: Jego Magnificencja Prorektor UKSW prof. dr hab. Cezary Mik, Prodziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej ks. prof. dr hab. Jan Krokos, Dyrektor Instytut Psychologii dr hab. Henryk Gasiul, prof. UKSW, Prezes Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka prof. dr hab. Maria Kielar-Turska oraz organizatorzy konferencji – dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW, i dr hab. Jan Ciecuch, prof. UKSW.

W przemówieniu powitalnym prof. Kielar-Turska – nawiązując do hasła konferencji – podkreśliła szczególną sytuację rozwoju człowieka współczesnego w dobie globalizacji. Staje on wobec dylematu między dążeniem do uniwer-

salizacji środowiska, wyrównywania szans rozwojowych, edukacyjnych i zawodowych a potrzebą zapewnienia każdej jednostce autonomii i warunków do samorealizacji. Wydaje się żyć w gąszczu problemów widzianych głównie w skali całego globu: problem jednostki zostaje zauważony, gdy staje się grupowym. Inne charakterystyki współczesnego świata stanowiące o specyfice środowiska rozwoju człowieka to (1) narastające trudności ze stawianiem prognoz wynikające z wielości możliwości, (2) zastępowanie ludzi przez wyspecjalizowane roboty (ludzie stają się zbędni) oraz (3) wyprzedzanie zmian społecznych i w sferze moralności przez zmiany technologiczne (narastająca samotność). Nagląca wydaje się w związku z tym potrzeba zajęcia się przez psychologów kwestią indywidualności, autonomii czy samorealizacji człowieka w kontekście współdziałania. W dalszej części wywodu prof. Kielar-Turska przybliżyła słuchaczom zagadnienia dotyczące indywidualności człowieka, w tym spełniane przez nią ważne funkcje: autonomii działania, stanowienia o wartości i tożsamości osoby oraz o jej twórczości. Właściwości te konstytuują człowieka, określając jego sposób funkcjonowania. Budowanie indywidualności jest czymś niezwykle ważnym dla jednostki, a wspomaganie jej w tym – istotnym zadaniem dla psychologów.

Wykład inauguracyjny pt. *Autonomia rozwoju człowieka w indywidualnym cyklu życia* wygłosił dr hab. Adam Niemczyński, prof. GWSH (przewodniczył prof. dr hab. Janusz Trempała). Profesor Niemczyński stwierdził między innymi, że autonomii rozwoju człowieka (z wolnością decyzji i odpowiedzialnością) należy szukać we wpływie kultury, edukacji i wszelkich cywilizacyjnych instytucjach życia wspólnego. Dowodził, że wejście w krąg tych oddziaływań nie jest samodzielne, a wprowadzenie do niego nie jest bezwolnym uleganiem akcji drugiego człowieka. Już noworodek wprowadzany w świat kultury nie ulega biernie procedurom karmienia, higieny, czułości i radosnej interakcji zabawowej matki. Przywiązane do niej emocjonalnie dziecko przyswaja te znaczenia i używa ich w obcowaniu z nią, przez co wywiera wpływ na jej zachowanie, a następnie używa ich do kierowania własnym postępowaniem.

Badania empiryczne wskazują na powszechną dominację w szkołach arbitralnego przekazu kulturowego, podczas gdy wspomaganie autonomicznego rozwoju poszczególnych uczniów jako indywidualnych osób stanowi szerszy lub węższy margines oddziaływań edukacyjnych. Rodzi się więc pytanie o możliwość i sensowność zmiany tych proporcji.

Wykład plenarny dr hab. Marii Straś-Romanowskiej, prof. UW, nosił tytuł *Człowiek jako podmiot osobowy w świecie współczesnym* (prowadzącą była dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW). Uwzględnił spojrzenie na podmiotowość człowieka z perspektywy personalistycznej, gdzie eksponowane są takie atrybuty podmiotu, jak refleksyjna świadomość, wolna wola, sumienie i nieustający rozwój. Prelegentka zwróciła uwagę na zmiany w sposobie przejawiania się podmiotowości człowieka związane z psychologicznym procesem starzenia się. Polegają one, mówiąc ogólnie, na osłabianiu się kondycji tzw. podmiotowości zewnętrznej i wzroście podmiotowości wewnętrznej. Profesor Straś-Romanowska podjęła też refleksję nad kondycją współczesnego człowieka-podmiotu, który podlega kulturowym tendencjom (para)indywidualizmu, instrumentalizmu, konsumpcjonizmu, aktywizmu i bezrefleksyjności.

Książka prof. dr hab. Jan Krokos wygłosił wykład zatytułowany *Trójwymiar intencjonalności* (przewodniczyła prof. dr hab. Anna Matczak). Przypomniawszy zebranych, że źródła tej problematyki należy szukać już w starożytności i średniowieczu. Według ks. Profesora intencjonalność, jako niezbywalna właściwość świadomości, charakteryzuje się trójwymiarowością, która wyraża się w *theoria, praxis* i *poiesis*. Intencjonalność dookreśla całą świadomościową aktywność podmiotu w tych trzech sferach. Przejawia się jako sposób bycia podmiotu świadomego (psychicznego): jako zawieranie w sobie treści intencjonalnych, jako relacyjność, odniesienie, skierowanie, otwarcie i zdawanie sobie sprawy, a także jako nadawanie sensu i powoływanie bytów czysto intencjonalnych. Wszelka aktywność człowieka jest zawsze pewnym działaniem zawierającym w sobie moment poznawczy i wytwarzającym coś transcendentnego wobec własnego działa-

nia. Zdanie sobie sprawy z trójwymiarowości intencjonalności pozwala zrozumieć zarówno człowieka, jak i dylematy dotyczące jego działania, poznania i wytwarzania.

Kolejnym wykładowcą była prof. dr hab. Maria Ledzińska. Wygłosiła ona wykład pt. *Młodzi dorośli wobec globalizacji – szanse czy zagrożenia dla rozwoju?* (prowadzenie: dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UKSW). Swoje wystąpienie Prelegentka uznała za głos w toczącej się dyskusji nad skutkami przemian ogólnoswiatowych dokonujących się w XXI wieku. Skutki te przedstawiła w szerokim planie, koncentrując się na aspektach rozwojowych i edukacyjnych. Nawiązała do taksonomii McLuhana uwypuklającego złożone, ambiwalentne następstwa ekspansji technologicznej, która stanowi mechanizm napędowy współczesnej globalizacji. Profesor Ledzińska sformułowała też i uzasadniła tezę o roli różnic indywidualnych w adaptacji do nowego środowiska życia.

Profesor dr hab. Czesław Walesa wygłosił wykład na temat *Charakteru antygravitacyjnego procesów religijności* (prowadząca była dr hab. Elżbieta Rydz). Profesor dokonał analizy tychże procesów w różnych okresach życia, w ośmiu dziedzinach wyodrębnionych przez niego w strukturalnej definicji religijności. Są to: (1) świadomość religijna, (2) uczucia religijne, (3) decyzje (preferencje) religijne, (4) więź ze wspólnotą osób wierzących, (5) praktyki religijne, (6) moralność religijna, (7) doświadczenie religijne i (8) formy wyznania wiary (zwłaszcza aktywność modlitewna i ofiarnicza oraz poczucie tajemnicy). Przez analogię do grawitacji fizycznej prof. Walesa mówił o grawitacji psychicznej, obejmującej według niego inercję, uzależnienie, beźmyślność i tym podobne procesy lub stany, oraz o antygravitacji psychicznej, do której zaliczył m.in. aktywność, wolność, otwartość i rozumność.

Ostatnim z wykładów było wystąpienie dr. hab. Henryka Gasiuła, prof. UKSW, zatytułowane *Podmiotowość i autonomia z perspektywy wybranych teorii psychologicznych* (prowadzący: dr hab. Jan Ciecuch, prof. UKSW). Profesor zaprezentował wybrane, dominujące w psychologii podejścia pozwalające na uchwycenie podmiotowości oraz jednostko-

wej autonomii. Zauważył, iż znaczenie pojęcia autonomii w psychologii jest kluczowe dla zrozumienia podmiotowości, ale w tym względzie mamy do czynienia z ogromnym zróżnicowaniem interpretacji. Przyjęcie określonej linii interpretacji jest istotne dla zrozumienia mechanizmów i etapów rozwoju autonomii oraz warunków umożliwiających stawanie się autonomicznym podmiotem osobowym. Prelegent przedstawił podmiotowość i autonomię z pozycji internalizmu i eksternalizmu oraz własną, ciekawą propozycję rozumienia podmiotowości i rozwoju autonomii, odwołującą się do ujęcia personalistycznego.

Ważnym wydarzeniem na konferencji była plenarna dyskusja panelowa, jaka toczyła się wokół tematu *Znaczenie teorii dla psychologicznych badań indywidualnego rozwoju człowieka*, zorganizowana przez dr. hab. Adama Niemczyńskiego, prof. GWSH, i dr. hab. Wandę Zagórska, prof. UKSW. Do panelistów należeli: prof. dr hab. Janusz Trempała, dr hab. Dorota Czyżowska, dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UKSW, oraz dr hab. Jan Ciecuch, prof. UKSW. Celem ożywionej dyskusji było pobudzenie przygasłego w psychologii zainteresowania teorią rozwoju, któremu towarzyszy intensywne gromadzenie danych empirycznych, mających dostarczać wiedzę o rozwoju człowieka w toku życia indywidualnego. Jeśli wiedza ta jest warta tyle, ile warte są teorie leżące u źródeł badań empirycznych, to pilne staje się ukazanie tych teorii. Podczas panelu podjęto więc kwestie wyrastające z pytań: Co to są teorie rozwoju, skąd się biorą i jak ocenić ich wartość? Jak kształtują się pojęcia rozwoju, czyli jakie mamy conceptualne modele rozwoju i jak je oceniać? Jak są używane w studiach empirycznych nad rozwojem? Jak oceniać stosowanie tych modeli w badaniach empirycznych? Jaką wiedzę i umiejętność powinien posiadać psycholog o naturze, budowie i ewaluacji teorii rozwoju człowieka w indywidualnym cyklu życia?

Kolejnym ważnym wydarzeniem podczas tegorocznej konferencji było rozpoczęcie cyklu prelekcji – *Forum Historyczne*. Celem cyklu jest wskazanie znaczenia studiowania dzieł klasyków psychologii rozwojowej, które sta-

nowią międzypokoleniowy łącznik, pozwalają na diachroniczne ujmowanie badanych problemów, poznanie perspektyw i metod badawczych uwzględnianych w różnych okresach historycznych, co może być źródłem inspiracji dla młodszych pokoleń badaczy rozwoju człowieka.

W ramach pierwszej prelekcji z tego cyklu prof. dr hab. Maria Kielar-Turska przedstawiła postać i dzieło naukowe Stefana Szumana (1889–1972). Wśród prac Szumana o rozwoju wyróżnia się tom *Osobowość i charakter* – przemyślenia autora nad psychologicznym obrazem człowieka – którą to publikację przybliżyła również słuchaczom Prelegentka, zachęcając do jej lektury.

W pierwszym dniu obrad uczestnicy konferencji mogli wziąć udział w trzech zgłoszonych sympozjach: (1) *Zaburzenia u dzieci, młodzieży i młodych dorosłych z perspektywy psychopatologii rozwojowej* (prowadzący: dr hab. Iwona Grzegorzewska i dr Marzanna Farnicka, dyskutant: dr hab. Ewa Zasepa, prof. APS), (2) *Zaburzenia zachowania w biegu życia* (prowadzący: dr hab. Wioletta Radziwiłłowicz, prof. UG, dyskutant: dr hab. Iwona Grzegorzewska) oraz (3) *Konfrontacja z zadaniem jako czynnik rozwoju* (prowadzenie: dr Sławomir Jabłoński i dr hab. Błażej Smykowski, dyskutant: dr hab. Lucyna Bakiera). Równolegle toczyły się cztery sesje tematyczne: *Odkrywanie autonomii i podmiotowości człowieka, Tożsamość: aspekty formalne, treściowe i rozwojowe, Rodzina – rodzicielstwo – wychowanie oraz Umysł – myślenie – pamięć*.

Dzień drugi przyniósł sześć kolejnych sympozjów: (1) *Wybrane zagadnienia religijności* (prowadzenie: dr hab. Małgorzata Tatala i prof. dr hab. Czesław Walesa, dyskutant: dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW), (2) *Modelowanie ilościowe i jakościowe w badaniach nad rozwojem i wychowaniem* (prowadzenie: dr Jolanta Rytel, dyskutant: prof. dr hab. Elżbieta Aranowska), (3) *Jakość życia osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz ich rodzin* (prowadzenie: dr hab. Ewa Zasepa, prof. APS, dyskutant: dr hab. Kazimierz Jacek Zabłocki, prof. UKSW), (4) *Perspektywa sensu życia człowieka współczesnego* (prowadzenie: dr Jarosław Jastrzębski, dyskutant: dr hab. Krzysztof Krzyżewski,

prof. UKSW), (5) *Międzykulturowa psychologia rozwojowa* (prowadzenie: dr Katarzyna Lubiewska, dyskutant: prof. dr hab. Paweł Boski) oraz (6) *Jesień życia* (prowadzenie: dr hab. Maria Straś-Romanowska, prof. UW, dyskutant: prof. dr hab. Maria Kielar-Turska). Równolegle odbywały się cztery sesje tematyczne: *Nowe polskie adaptacje narzędzi, Dziecko: kompetencje i funkcjonowanie, Adolescencja i stająca się dorosłość. Szanse i zagrożenia oraz Oblicza dorosłości*.

Tego samego dnia miało też miejsce sympozjum plakatowe *Dorastanie i wczesna dorosłość – wybrane czynniki i uwarunkowania rozwoju* (prowadzenie: dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UKSW, dyskutant: dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ) oraz sesja plakatowa.

W trzecim dniu konferencji odbyły się dwa sympozja dwuczęściowe: (1 i 2) *Właściwości osób wkraczających w dorosłość: problemy globalne czy lokalne?* (prowadzenie: dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ, dyskutant: dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UKSW) oraz (3 i 4) *W poszukiwaniu mechanizmów rozwoju poznawczego: od interakcji niemowlę-rodzic do jawnej teorii umysłu. Część 1. Uwaga i Część 2. Język i temperament* (prowadzenie: dr Przemysław Tomalski i dr hab. Marta Białecka-Pikul, dyskutanci: dr hab. Ewa Haman i dr Joanna Dreszer). W tym samym czasie odbywały się dwie dwuczęściowe sesje tematyczne: *W kręgu osobowości i wartości* (prowadzenie: dr hab. Henryk Gasiul, prof. UKSW, dyskutant: dr hab. Anna Oleszkowicz, prof. UW) oraz *Uwarunkowania trwałości i jakości relacji w bliskich związkach* (dr Jarosław Jastrzębski, dyskutant: prof. dr hab. Eugenia Mandal).

Podczas konferencji odbyło się również spotkanie informacyjne o nowo powstałym Polskim Stowarzyszeniu Psychologii Rozwoju Człowieka i jego celach oraz zebranie Zarządu Stowarzyszenia. Prezes Stowarzyszenia prof. dr hab. Maria Kielar-Turska poinformowała uczestników spotkania, że Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka ukonstytuowało się na podstawie Sekcji Psychologii Rozwojowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, tym samym ją zastępując. Podkreśliła, że jest

to nowa formuła organizacyjna, która kontynuuje dzieło sekcji (ogólnopolskie konferencje oraz czasopismo „Psychologia Rozwojowa”), a zarazem umożliwia nowe formy aktywności. W trakcie konferencji zapisało się do stowarzyszenia ponad 100 osób, co można uznać za niekwestionowany sukces tej inicjatywy.

Podczas zakończenia zostały wręczone wyróżnienia za najlepsze plakaty. Komisja w składzie prof. dr hab. Maria Kielar-Turska, prof. dr hab. Janusz Trempała, dr hab. Jan Ciecuch, prof. UKSW, dr hab. Dorota Czyżowska oraz dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM, uhonorowała wyróżnieniem (1) serię trzech plakatów dotyczących Baterii Testów (Pisania, Czytania i Fonologicznych), przygotowanych przez prof. dr hab. Grażynę

Krasowicz-Kupis, dr hab. Elżbietę Awramiuk, dr Katarzynę Bogdanowicz oraz dr Katarzynę Wiejak; (2) plakat mgr Magdaleny Zagrajek *Wpływ treningu pamięci roboczej na funkcjonowanie poznawcze w wieku szkolnym* oraz (3) plakat dr Anny Radomskiej *Profile stylów i strategii humoru w adolescencji*.

Profesor dr hab. Maria Kielar-Turska podsumowała obrady XXIV OKPR, wskazując między innymi na wysoki poziom wielu z zaprezentowanych referatów i plakatów oraz dokonała uroczystego zakończenia konferencji. Zaprosiła jednocześnie wszystkich zebranych do Krakowa w roku 2016, na kolejną, jubileuszową, XXV Ogólnopolską Konferencję Psychologii Rozwojowej, której gospodarzem będzie Uniwersytet Jagielloński.